

נהיגה בשכרות - נהיגה תחת השפעת סם או אלכוהול – סירוב להיבדק

עו"ד גל מוטאי

כותב המאמר: עו"ד גל מוטאי – חברת עורכי דין תעבורה מוטאי, מצגר, גרבאוי. (ראש תחום הדרכה) בוגר תואר B.A במדעי המדינה בהצטיינות. בוגר תואר LL.B במשפטים. בעל תואר מוסמך למשפטים, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר אילן, עם התמחות במשפט הפלילי. פורש משטרת ישראל לאחר 20 שנות שירות, מילא תפקידים באגף התנועה בין היתר כ-11 שנות הדרכה בתחום התעבורה במרכז ללימודי המשטרה. משמש כמרצה בתחום התעבורה בחברות גדולות, קורסי נהיגה מונעת, מכללות למקצועות תעבורה.

מבוא

נהגים רבים נעצרים על ידי המשטרה, מוגשים כנגדם כתבי אישום בגין נהיגה בשכרות או סירוב למתן דגימה. תחילה התביעה דורשת עונשי מינימום של שנתיים פסילה ולבסוף התיק מסתיים בכמה חודשי פסילה בלבד עם המרת הסעיף לנהיגה תחת השפעה. כמעט כל הנהגים לא מבינים את האבחנה שבין הסעיפים כך יוצא שנהג מורשע בעבירה שלא מבין כלל מהי. על מנת להרחיב את הידע בתחום זה, אני אדון במאמר באבחנה שבין המונחים, דרכי ההוכחה והענישה של כל אחד מהמונחים.

על מנת לחדד את האבחנה שבין המונחים נהיגה בשכרות אל מול נהיגה תחת השפעת סם, אלכוהול לבין עבירת סירוב, אני אציין בנפרד את המקורות החוקיים של כל אחד מהמונחים אסביר אותם בקצרה ואבצע השוואה בין העבירות והענישה בגינן.

פרק א' - מהי נהיגה בשכרות?

פרק ב' – מהי הענישה בגין נהיגה בשכרות?

פרק ג' – מהי נהיגה תחת השפעת סם או משקה משכר?

פרק ד' – מהי הענישה בגין נהיגה תחת השפעת סם או משקה משכר?

פרק ה' – מהי עבירת סירוב למתן דגימה?

פרק ו' - מהי הענישה בגין עבירת סירוב למתן דגימה?

פרק ז' - סיכום

פרק א' - מהי נהיגה בשכרות

המקורות החוקיים הדנים בסוגיה של נהיגה בשכרות

תקנה 169 לתקנות התעבורה - איסור נהיגת רכב בהשפעת משקה או סם מעל המידה הקבועה

[תיקון התשמ"ב (מס' 3)]

(א) לא ינהג אדם רכב בדרך או במקום ציבורי ולא יניעו אם הוא שיכור.

(ב) בעל רכב או הממונה עליו לא ירשה לשיכור לנהוג בו.

(ג) לעניין סעיפים 62(3) או 64 לפקודה ופרק זה יראו אדם שיכור אם הוא נתון תחת השפעה של סמים משכרים או מסוכנים או אם ריכוז האלכוהול אצלו עולה על המידה הקבועה.

הסבר ופרשנות:

כותב התקנה קובע איסור מפורש על נהג לנהוג מעל הכמויות הקבועות בחוק. כמוכן בכל מקרה שיימצא בגופו של נהג כמויות מעל הקבועות בחוק הוא ייחשב לנהג שיכור. בנוסף לכך בעל רכב או ממונה על רכב לא ירשה לאדם לנהוג בהיותו שיכור על פי חוק.

סעיף 64 לפקודת התעבורה מגדיר מיהו ממונה על רכב, מהו משקה משכר, סם מסוכן ומיהו נהג שיכור.

להלן הסעיף 64 לפקודת התעבורה - בדיקת שכרות

(א) בסעיף זה -

"ממונה על הרכב" - אחד מאלה:

(1) מי שעוסק בהוראת נהיגה, בעת שהלומד נהיגה נוהג ברכב;

(2) מי שיושב לצדו של נוהג חדש ברכב, לצורך מילוי חובת הליווי לפי סעיפים 12א או 12א2;

"משקה משכר" - משקה שריכוז האלכוהול בו גבוה מהריכוז שקבע שר התחבורה בהתייעצות עם שר הבריאות ובאישור ועדת הכלכלה של הכנסת; לעניין זה, רישום ריכוז האלכוהול על גבי מכל המשקה יהיה ראיה לכאורה לריכוז האלכוהול המצוי במשקה;

"סם מסוכן" - כהגדרתו בפקודת הסמים המסוכנים [נוסח חדש], התשל"ג-1973, למעט סם שקבע שר הבריאות ובתנאים שקבע;

"שיכור" - אחד מאלה:

(1) מי ששותה משקה משכר בעת נהיגה או בעת שהוא ממונה על הרכב;

(2) מי שבגופו מצוי סם מסוכן או תוצרי חילוף חומרים של סם מסוכן;

(3) מי שבגופו מצוי אלכוהול בריכוז הגבוה מהריכוז שקבע שר התחבורה, בהתייעצות עם שר הבריאות ובאישור ועדת הכלכלה של הכנסת;

(א3) אחד המנויים להלן שלפי דגימת נשיפה, בגופו מצוי אלכוהול בריכוז העולה על 50 מיקרוגרם אלכוהול בליטר אוויר נשוף, או לפי דגימת דם - בריכוז העולה על 10 מיליגרם אלכוהול ב-100 מיליליטר דם:

(א) נהג חדש;

(ב) נהג שטרם מלאו לו 24 שנים;

(ג) נהג בעת נהיגה ברכב מסחרי או ברכב עבודה שמשקלם הכולל המותר לפי רישיון הרכב עולה על 3,500 קילוגרם;

(ד) נהג בעת נהיגה ברכב ציבורי;

(4) מי שנתון תחת השפעת משקה משכר או תחת השפעת סם מסוכן, ובלבד שבבדיקת מעבדה לא נמצא שריכוז האלכוהול בדמו נמוך מהסף שנקבע בתקנות לפי פסקה (3) או מהסף כאמור בפסקה (א3), לפי העניין.

דברי הסבר לסעיף 64 לפקודת התעבורה: (ממוקד בהגדרת נהג שיכור)

המחוקק מגדיר נהג שיכור כאחד מאלה:

(1) מי ששותה משקה משכר בעת נהיגה או בעת שהוא ממונה על הרכב;

הסבר ופרשנות:

מי ששותה משקה משכר (כהגדרתו בסעיף זה) בעת נהיגה או בעת היותו ממונה על רכב (כהגדרתו בסעיף זה) ייחשב לנהג שיכור. זאת ללא שום צורך בכל בדיקה מדעית או התנהגותית. מספיק במקרה זה ששוטר מבחין בנהג בעת נהיגה (או ממונה על רכב) שותה משקה משכר. על מנת להוכיח עבירה זו על השוטר לתפוס את הבקבוק או הפחית, לאטום אותו ולשלוח לבדיקת מעבדה כדי לקבל חוות דעת באם מדובר במשקה אלכוהולי העונה על הגדרתו הקבועה בסעיף זה. על המשטרה במקרה זה לוודא קיום שרשרת ראיות מתחילת האירוע ועד קבלת חוות דעת מהמעבדה המוסמכת לפי חוק. נהג שיורשע על פי תוצאת המעבדה ייחשב לנהג שיכור על פי חוק.

אני עוסק בתחום התעבורה מעל 25 שנים (מתוכם 20 שנים במשטרת ישראל) מעולם לא ראיתי אכיפה במקרה כזה. הסיבות לכך יכולות להיות עקב, אי נוחות של דרכי הוכחת עבירה זו או ייתכן גם חוסר ידיעה של אנשי אכיפת החוק על קיום הגדרה זו.

(2) מי שבגופו מצוי סם מסוכן או תוצרי חילוף חומרים של סם מסוכן;

הסבר ופרשנות:

מי שבגופו מצוי סם מסוכן (כהגדרתו בסעיף זה) או תוצרי חילוף חומרים של סם מסוכן, ללא כל קשר לכמות הסם שנמצא בגופו, ייחשב לנהג שיכור. משטרת ישראל מוכיחה עבירה זו בשתי דרכים => א. בדיקת שתן ב. בדיקת דם.

על מנת שיהיה ניתן להרשיע במקרה זה, על משטרת ישראל לוודא קיום חשד סביר לנהיגה תחת השפעת סם, חוקיות החיפוש וליטול מנהג את אחת הבדיקות האמורות לעיל, לשלוח לבדיקת מעבדה, לקבל תוצאות עם כמות וסוג הסם שנמצא בגופו של הנהג. כמוכן חובה להציג קיום שרשרת ראיות מתחילת האירוע ועד קבלת התוצאות מהמעבדה. נהג שיורשע על פי תוצאת המעבדה ייחשב לנהג שיכור על פי חוק. (עבירה מאד קשה לאכיפה ולהוכחה מבחינתה של משטרת ישראל)

(3) מי שבגופו מצוי אלכוהול בריכוז הגבוה מהריכוז שקבע שר התחבורה, בהתייעצות עם שר הבריאות ובאישור ועדת הכלכלה של הכנסת;

הסבר ופרשנות:

המחוקק בחלק זה מטיל על שר התחבורה לקבוע באמצעות תקנות מי ייחשב לנהג שיכור על –פי אמות מידה מדעיות. שר התחבורה קבע באמצעות תקנה 169א. לתקנות התעבורה את המידות האמורות:

“ריכוז אלכוהול בגוף” - ריכוז אלכוהול בדגימת אוויר נשוף או בדגימת דם, העולה על אחד מאלה, לפי העניין:

(1) 240 מיקרוגרם אלכוהול בליטר אוויר נשוף;

(2) 50 מיליגרם אלכוהול במאה מיליליטר דם.

בהקשר לסעיף קטן (1) ראוי לציין כי משטרת ישראל נכון למועד 26.6.16 (יום כתיבת המאמר) אוכפת עבירה זו החל מ – 290 מיקרוגרם וזאת על פי הנחיית בית המשפט ולנוכח אי דיוקן המוחלט של מכשיר הינשוף.

על מנת שניתן יהיה להרשיע נהג בנהיגה בשכרות על פי הגדרה זו במקרה של **בדיקת נשיפה** על משטרת ישראל להוכיח: א. נהיגה. ב. השגחה מלאה מרגע עצירתו של הנהג עד לבדיקת הינשוף לפחות 15 דקות. ג. ביצוע כיולים והפעלה נכונה של מכשיר הינשוף. ד. דוחות פעולה וקיום שרשרת ראיות מרגע עצירת הנהג עד סיום הטיפול בו.

על מנת שניתן יהיה להרשיע נהג בנהיגה בשכרות על פי הגדרה זו **במקרה של בדיקת דם** על משטרת ישראל להוכיח: א. נהיגה. ב. השגחה מלאה לפחות 15 דקות מרגע עצירתו של הנהג עד נטילת דגימת הדם ע"י רופא מוסמך בהתאם לנהלים עם שימוש בחומר חיטוי לא כוהלי. ג. סימון הדגימה ושליחתה למעבדה מוסמכת לקבלת חוות דעת. ד. קבלת תשובה המראה כי קיימת כמות

גבוהה מזו הקבועה בתקנה. ה. דוחות פעולה וקיום שרשרת ראיות מרגע עצירת הנהג עד סיום הטיפול בו.

טיפול זה הוא טיפול מורכב מאד ובמרבית המקרים שרשרת הראיות נקטעת ולא ניתן להוכיח נהיגה בשכרות לפי סעיף זה. נהג שנמצא בגופו כמות העולה על כמויות אלו הקבועות בחוק ויורשע לפי פלט שהופק ממכשיר הינשוף או תוצאת מעבדה ייחשב לנהג שיכור על פי חוק.

(א3) אחד המנויים להלן שלפי דגימת נשיפה, בגופו מצוי אלכוהול בריכוז העולה על 50 מיקרוגרם אלכוהול בליטר אוויר נשוף, או לפי דגימת דם - בריכוז העולה על 10 מיליגרם אלכוהול ב-100 מיליליטר דם:

(א) נוהג חדש ;

(ב) נהג שטרם מלאו לו 24 שנים ;

(ג) נהג בעת נהיגה ברכב מסחרי או ברכב עבודה שמשקלם הכולל המותר לפי רישיון הרכב עולה על 3,500 קילוגרם ;

(ד) נהג בעת נהיגה ברכב ציבורי ;

הסבר ופרשנות:

המחוקק לגבי נהגים אלה (א-ב-ג-ד) הנמצאים בקבוצת סיכון גבוהה למעורבות בתאונה, קבע כמויות יותר נמוכות מאלה הקבועות לנהגים אחרים שלא מופיעים בקבוצה זו. אותם הדברים הקבועים לגבי נהגים שלא מופיעים בקבוצה זו נכונים גם למקרה זה פרט לכמויות האלכוהול בגופו של נהג. חשוב לציין כי נכון למועד כתיבת המאמר, משטרת ישראל לא מיישמת הגדרה זו לגבי נהגים אלה כאשר מדובר במכשיר הינשוף, זאת משום שרמת הדיוק של המכשיר הינשוף אינה מאפשרת אכיפה כזו, אולם ניתן לבצע אכיפה במקרה שמדובר בבדיקת דם.

מדוע המחוקק קבע רמות של 50 מיקרוגרם ו10 מיליגרם ולא קבע 0:

ראשית המחוקק קבע כמויות אלו משום שנהגים אלה נמצאים בקבוצת סיכון גבוהה למקרים של תאונות דרכים זאת מפאת חוסר ניסיונם או סוג כלי רכב שבהם הם נוהגים ומעמידים את הציבור במצב של סיכון חמור. שנית המחוקק לא קבע 0 לגביהם זאת ככל הנראה משום שבמצב רגיל אדם שלא שתוי כלל, יכול להימצא כי קיים בגופו רמת אלכוהול עד ערכים אלה הקבועים בחוק. ראוי לציין כי קיימים סוגי מזון או שתיה רבים שברכיביהם ישנה מידה מסוימת של אלכוהול. ניתן לומר כי מספיק שנהגים אלה שותים ולו לגימה אחת של משקה משכר הם עוברים את הכמויות האלו הקבועות בחוק. לאור האמור לעיל ניתן לומר כי משמעות של כמויות אלה עבור קבוצה זו של נהגים היא אפס.

(4) מי שנתון תחת השפעת משקה משכר או תחת השפעת סם מסוכן, ובלבד שבבדיקת מעבדה לא נמצא שריכוז האלכוהול בדמו נמוך מהסף שנקבע בתקנות לפי פסקה (3) או מהסף כאמור בפסקה (א3), לפי העניין.

הסבר ופרשנות:

המחוקק קובע כאן כי בכל מקרה שבו כמות האלכוהול בגופו של נהג יעלה על אלה הקבועות בחוק, הנהג יוגדר כנהג שיכור.

האם הרגשת הנהג היא רלוונטית במקרים אלה:

עלינו להבהיר כי נהג שיכור זה לא נהג שמרגיש שיכור במובן המילולי של המילה, אם נשים לב מהגדרות אלו הקבועות בחוק לא דנים כלל בתחושתו או הרגשתו של הנהג. ניתן לומר כי נהג שמרגיש מצוין ועבר כמויות אלו או נכנס באחת ההגדרות שלעיל ייחשב לנהג שיכור בכל מקרה.

פרק ב' - מהי הענישה בגין נהיגה בשכרות

סעיף 39א לפקודת התעבורה - פסילת מינימום בשל נהיגה בשכרות

הורשע אדם על עבירה כאמור בסעיף 62(3), דינו - בנוסף לכל עונש אחר - פסילה מקבל או מהחזיק רישיון נהיגה לתקופה שלא תפחת משנתיים, ואם כבר הורשע על עבירה זו בשנה שקדמה לאותה עבירה - פסילה לתקופה שלא תפחת מארבע שנים; אולם רשאי בית המשפט, בנסיבות מיוחדות שיפרש בפסק הדין, להורות על פסילה לתקופה קצרה יותר.

סעיף 62 לפקודת התעבורה - עבירות

העובר אחת העבירות האלה, דינו - מאסר שנתיים או קנס, כאמור בסעיף 61(א)(3) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן - חוק העונשין), ואם העבירה היא עבירת קנס שדן בה בית המשפט - קנס פי 1.25 מהקנס האמור בסעיף 61(א)(1) לחוק העונשין, התשל"ז-1977:

(3) הוא שיכור בהיותו נוהג רכב, או בהיותו ממונה על הרכב, בדרך או במקום ציבורי; לענין זה, "שיכור" ו"ממונה על הרכב" - כהגדרתם בסעיף 64ב;

הסבר ופרשנות:

תחילה המחוקק בסעיף 62 לפקודת התעבורה קבע כי ניתן לקבוע ענישה של עד שנתיים מאסר או קנס הקבוע בחוק לנהג שיימצא נוהג בשכרות לפי ההגדרות הקבועות בסעיף 64ב לפקודת התעבורה.

בהמשך על מנת לאפשר מלחמה יעילה בתופעת הנהיגה בשכרות המחוקק קבע בשנת 1995 בסעיף 39א לפקודת התעבורה כי בנוסף לענישה האמורה בסעיף 62 לפקודה חובה לקבוע ענישת מינימום של פסילת רישיון נהיגה למשך שנתיים ואם אותו נהג הורשע פעמיים באותה העבירה במשך שנה אחד הפעם דינו מינימום 4 שנות פסילת רישיון נהיגה.

האם בית המשפט רשאי לחרוג מתקופות המינימום הקבועות בחוק?

בסעיף 39א לפקודת התעבורה קובע המחוקק כי "אולם רשאי בית המשפט, בנסיבות מיוחדות שיפרש בפסק הדין, להורות על פסילה לתקופה קצרה יותר". לכאורה ניתן לראות כי המחוקק מאפשר בנסיבות מיוחדות שבית המשפט יפרש בפסק דינו, לחרוג ולקצר מתקופות אילו. אולם במקרים שבתי המשפט לתעבורה קיצרו וערעורי תביעה אשר הגיעו לבית המשפט העליון ולאחר דיונים רבים בנושא, ניתן לומר כי כיום אין נסיבות מיוחדות המאפשרות קיצור של תקופות אילו. (אולי מקרים חריגים ביותר וקיצונים כגון נכותו המוחלטת של הנהג הנאשם)

על פי פסיקה של בית המשפט העליון נסיבות אישיות של נהג ככל שלא יהיו כגון עברו הנקי לחלוטין של נהג הנוהג שנים רבות, או פרנסתו אינם מהווים עילה לחריגה מענישת המינימום הקבועה בסעיף 39א לפקודה.

כעת נשאלת השאלה כיצד מרבית הנהגים מקבלים פחות?

את התשובה לכך ניתן יהיה לראות כאשר נסיים את הדין בפרק הבא נהיגה תחת השפעת סם או אלכוהול.

מדוע המחוקק בחר בהגדרת נהג שיכור או נהיגה בשכרות ולא בהגדרה אחרת:

אני סבור כי המחוקק התכוון לתת קונוטציה שלילית או לתייג ע"מ להרתיע נהגים מלבצע את העבירה שהיא מסכנת את הנהג או את הציבור. אולם ניתן לקבוע כי המחוקק השיג בדיוק את ההיפך ממטרתו, זאת משום שמרבית הנהגים שומעים "נהג שיכור", הם חושבים שהנהג חייב להיות שיכור במובן המילולי של המילה ע"מ שלא יוכל לנהוג (הם לא מבינים מהי נהיגה בשכרות ע"פ חוק). את העובדה הזו אני למד ממספר רב של נהגים (שאני פוגש הן כלקוחות והן בהרצאות שאני מעביר בתחום התעבורה) שנתפסו בגין נהיגה בשכרות והם אומרים "אני לא הייתי שיכור". אני טוען כי המחוקק שגה בקביעת הגדרה זו והביא לידי כך שנהגים רבים נורמטיביים שלא נפגשו עם שוטרים מעולם מוצאים עצמם מעורבים בעבירות של נהיגה בשכרות.

לסיכום

ניתן לומר כי נהיגה בשכרות היא עבירה שאינה תלויה בהרגשתו של נהג אלא מספיק שהנהג עומד בקריטריונים הקבועים בחוק, (עבר את המידות הקבועות והורשע ע"פ תוצאות המעבדה או ינשוף) ייחשב לנהג שיכור ודינו מינימום שנתיים פסילת רישיון נהיגה, בנוסף לעונשים האחרים הקבועים בחוק.

פרק ג' - מהי נהיגה תחת השפעת סם או אלכוהול

המסגרת הנורמטיבית לנהיגה תחת השפעה:

תקנה 26. לתקנות התעבורה - הנוהג ברכב

אדם שמתקיים בו אחד מאלה לא ינהג רכב:

(1) הוא שרוי במצב העלול לסכן עוברי דרך;

(2) הוא נתון תחת השפעת סמים משכרים או משקאות משכרים;

(3) הוא אינו מסוגל לנהוג ברכב בבטחון סביר מחמת מצב נפשו או מחמת חולשה או ליקוי גופני;

(4) הוא במצב השולל ממנו את השליטה ברכב או את ראיית הדרך והתנועה בה.

הסבר ופרשנות:

תקנה זו אוסרת על נהג לנהוג בכל מצב שבו הוא עלול לסכן את עוברי הדרך או עצמו. במסגרת מאמר זה לא נעסוק בפרשנות התקנה כולה אלא נתמקד בתקנה 26(2) האוסרת על נהג לנהוג תחת השפעה של סמים או משקאות משכרים.

אם נשווה בין העבירה הזו לבין נהיגה בשכרות ניתן לראות כי כאן ישנו איסור מוחלט לנהוג ברכב לאחר שתיית משקה משכר או שימוש בסם משכר. לא נקבעו כאן כל אמות מידה מדעיות.

על מנת להרשיע נהג בעבירה זו חובה להוכיח כי הנהג היה תחת השפעת סם או משקה משכר. לכך ישנה דרך אחת שהיא בדיקת המאפיינים המבוצעת על ידי השוטר.

מהי בדיקת מאפיינים?

מדובר בבדיקת שמבוצעת על פי התרשמותו של שוטר. משטרת ישראל על מנת להקל על ביצוע מבחנים אלה הכינה עבור שוטרים "טופס בדיקת מאפיינים" מוכן, שמנחה את השוטר כיצד לבצע את הבדיקה.

המאפיינים שנבדקים הם: התרשמות ראשונית באמצעות שיחה שמנהל השוטר עם הנהג. ריח של אלכוהול, הופעה והתנהגות. תוצאת בדיקת נשיפון (הבדיקה הראשונית ולא מכשיר הינשוף). מבחני ביצוע כגון: עמידה יציבה, הליכה על קו ישר, מבחן הבאת אצבע לאף <= > בסוף התרשמות כללית של שוטר: השפעה קלה – בינונית – כבדה – לא ניתן לקבוע – לא נראה שיכור.

חשוב לציין שבכל מקרה שבו נהג נעצר בגין חשד לנהיגה בשכרות הוא מבצע בדיקה זו במהלך הטיפול בו.

לבדיקה זו שתי מטרות:

- א. לתת לבית המשפט אפשרות נוספת להתרשם מהתנהגותו של נהג שמואשם **בנהיגה בשכרות.**
- ב. המטרה השניה של בדיקה זו היא לשמור ראייה נוספת שבמידה והבדיקה המדעית נכשלת/נופלת, יהיה ניתן להרשיע את הנהג **בנהיגה תחת השפעת סם או משקה משכר.**

האם ניתן לסרב לדרישת השוטר לבצע בדיקת מאפיינים?

אין חובה חוקית לשתף פעולה עם דרישה זו. הדבר נתון לשיקול דעתו של הנהג.

פרק ד' - מהי הענישה בגין נהיגה תחת השפעת סם או אלכוהול

סעיף 38 לפקודת התעבורה - פסילת מינימום שלושה חדשים

הורשע אדם -

- (1) **על עבירה מן המפורטות בתוספת הראשונה;**
- (2) **על עבירה מן המפורטות בתוספת השניה, שגרמה לתאונת דרכים בה נחבל אדם או ניזוק רכוש;**
- (3) **על עבירת תעבורה או על עבירה אחרת הנובעת מנהיגת רכב שגרמה לתאונה דרכים בה נחבל אדם חבלה של ממש, דינו - בנוסף לכל עונש אחר - פסילה מקבל או מהחזיק רישיון נהיגה לתקופה שלא תפחת משלושה חדשים. אולם רשאי בית המשפט, בנסיבות מיוחדות שיפרט בפסק הדין, להורות על פסילה לתקופה קצרה יותר.**

תוספת ראשונה לפקודת התעבורה

(סעיפים 38 ו-39)

1. עבירה לפי סעיף 10 (למעט נהיגת רכב בידי מי שהיה בעל רישיון נהיגה ולא חידשו).
- א1. עבירה לפי סעיף 12א(ב) ו-(ג).
2. עבירה לפי סעיף 62(7).
- א2. עבירה לפי סעיף 12א2.

3. עבירה לפי סעיף 338 (1) או (4) לחוק העונשין, התשל"ז-1977.

4. עבירה לפי תקנות 47(ד), 26(2), 84(ב), כשההסעה היא בשכר, 144 או 308(ד) לתקנות התעבורה, התשכ"א-1961 (להלן - התקנות).

הסבר ופרשנות:

בקצרה נאמר כי המחוקק בסעיף 38 לפקודת התעבורה קובע כי מי שמורשע בגין נהיגה תחת השפעת סם או משקה משכר דינו מינימום 3 חודשי פסילת רישיון נהיגה.

האם ניתן לחרוג מענישת מינימום?

לכאורה לבית המשפט ע"פ סעיף 38 לפקודה קיימת סמכות לחרוג בנסיבות מיוחדות ולקבוע תקופה קצרה יותר מ-3 חודשי פסילת רישיון. אולם צריך לזכור כי בתי המשפט משתמשים בסמכות זו רק במקרים חריגים.

השוואה בין נהיגה בשכרות לבין נהיגה תחת השפעה:

בכל מקרה שבו קיימת ראייה מדעית (תוצאות מעבדה – בדיקת ינשוף), הנהג מורשע בגין נהיגה בשכרות ודינו מינימום שנתיים פסילת רישיון נהיגה, עם העונשים הנוספים הקבועים בחוק.

בכל מקרה שבו הראייה המדעית **נופלת** (תוצאות מעבדה – בדיקת ינשוף), הנהג מורשע בגין נהיגה תחת השפעת סם או משקה משכר ודינו מינימום 3 חודשי פסילת רישיון נהיגה.

פרק ה' – מהי עבירת סירוב להיבדק דם, נשיפה או שתן?

סירוב: בכל מקום שבו נהג מסרב באופן מפורש למסור דגימת דם, שתן, או נשיפה, או מכשיל את הבדיקה או מסירת הדגימה בהתנהגותו **לאחר שהוסברה לו משמעות הסירוב על פי חוק**, הוא ייחשב לנהג שיכור.

המסגרת הנורמטיבית לעבירת סירוב להיבדק שכרות:

סעיף 64 לפקודת התעבורה - סירוב לבדיקת שכרות

(א) סירב נוהג ברכב, או ממונה על הרכב כאמור בפסקה (1) להגדרה "ממונה על הרכב" שבסעיף 64, לתת דגימה, למעט דגימת רוק, לפי דרישת שוטר כאמור באותו סעיף, **יראו אותו כמי שעבר עבירה לפי סעיף 62(3)** ואולם סירוב לתת דגימת רוק, יש בו כדי לבסס חשד סביר כאמור בסעיף 64(ב).

(ב) סירב ממונה על הרכב כאמור בפסקה (2) להגדרה "ממונה על הרכב" שבסעיף 64, לתת דגימה למעט דגימת רוק, לפי דרישת שוטר כאמור באותו סעיף, **דינו - קנס כאמור בסעיף 61(א)(1) לחוק העונשין.**

(ג) הוראות סעיף זה לא יחולו על נוהג ברכב או על ממונה על הרכב שלא ניטלה ממנו דגימת דם בשל חשש לפגיעה בבריאותו בנסיבות האמורות בסעיף 64ב(ב).

הסבר ופרשנות: - {ממוקד בסעיף 64ד(א)}

המחוקק בסעיף 64ד(א) לפקודת התעבורה קובע חזקה שלפיה נהג או ממונה על רכב אשר מסרב לדרישת השוטר לתת דגימת נשיפה, דם או שתן ייראו אותו כנהג שיכור לפי סעיף 26(3) לפקודת התעבורה.

נשאלת כאן השאלה מהו סירוב?

ישנם נהגים רבים שבאופן מפורש מסרבים לתת דגימה, מקרים אלה הם פחות מהווים בעיה עבור התביעה להוכחה בבית המשפט, אם מהות הסירוב הוסברה לנהג.

הבעיה היא כל אותם המקרים שהם נהגים מנסים בהתנהגותם להכשיל את הבדיקה בין אם הם לא נושפים מספיק לתוך המכשיר או טוענים לכך שהם פוחדים ממחטים או בין אם הם טוענים למחלה כל שהי, קוצר נשימה ועוד..

על מנת להבהיר יותר את סוגיית מהותו של המונח סירוב אביא מספר פסקי דין הדנים בנושא:

• פס"ד מדינת ישראל נ' מסיקה יעקב (תעבורה רמלה) 1014/07:

על השוטרים לפרט כיצד בוצעה ההכשלה, ומדוע התרשמו השוטרים כי מדובר בהכשלה מכוונת. אין די בשתי נשיפות פסולות כשלעצמן, בהעדר כל מידע מפורט בנוגע לטיב ההסברים שניתנו לנאשם, ולגבי אופן ביצוע הנשיפות, כדי לשכנע ברמת וודאות הנדרשת בפלילים כי הנאשם הכשיל את הבדיקה- בהעדר הסברים אלה לא ניתן לקבוע כי הנאשם הכשיל את בדיקת הנשיפה.

דין סירוב לבדיקת דם משמעותה, כדין נהיגה בשכרות. אולם תנאי לתחולת החזקה, הינו מתן הסבר בדבר משמעותו המשפטית של הסירוב כאמור בסעיף 64ב(ב) לפקודת התעבורה. אין קשר בין הסבר לסירוב לבדיקת הנשיפה לבין הסבר סירוב לבדיקת דם וחובה להסביר גם את משמעות הסירוב לבדיקת דם.

• רע"פ 7392/10 רן קפלן נ' מדינת ישראל:

סעיף 64ב(ב) לפקודת התעבורה קובע שוטר הדורש מאדם בדיקת נשיפה או דם, בין השאר יודיע לו על מטרת נטילת הדגימה, יבקש את הסכמתו, ויסביר לו את המשמעות המשפטית של הסירוב לתת דגימה.

לא ייתכן שנהגים המבקשים להיבדק יכתיבו את סדר היום ויתנו הסכמתם בתנאי. הסכמה לאחר שעה וחצי של המתנה, אינה הסכמה ודינה כדין סירוב.

• עפ"ת 10-01-26999 מוחמד בשארה נ' מדינת ישראל (מחוזי מרכז)

העדר טופס כתוב המציין את הוראת סעיף 64ב(ב) לפקודת התעבורה כלומר המשמעות המשפטית של הסעיף וחתימת הנהג על טופס זה, אינו מאיין מתן הסבר בע"פ לנהג. (מספיק שרשום בחומר הראיות במקום אחר, שהוסברה לו מטרת הבדיקה ומשמעות הסירוב.

כאמור התנאי שתתקיים עבירת סירוב הוא שהשוטר יסביר את משמעות הסירוב לנהג ויתעד באופן מפורש בכתב ולצרף לחומר הראיות.

סעיף 64(ב2) לפקודת התעבורה קובע:

שוטר הדורש מנוהג רכב או מממונה על הרכב לתת לו דגימת נשיפה, דגימת רוק, דגימת שתן או דגימת דם, לפי הוראות סעיף זה, יודיע לו את מטרת נטילת הדגימה, יבקש את הסכמתו, ויסביר לו את המשמעות המשפטית של סירוב לתת דגימה, כאמור בסעיף 64.ד.

הסבר ופרשנות:

שוטר אמור להסביר לנהג כי עצם סירובו לתת דגימה המבוקשת לפי חוק, מקים חזקה כי הוא נהג שיכור על פי חוק והוא צפוי לעונש מינימום של שנתיים פסילה, עד שנתיים מאסר וקנס על פי חוק.

מדוע אם הסבר זה לא ניתן לנהג ולא תועד, לא יכולה להתקיים חזקת סירוב?

מטרת הסבר זה לאפשר לנהג לבצע בעצמו את שיקולי עלות מול תועלת. אם לאחר שהוסברה לו מהות הסירוב כפי שקבוע בחוק והוא החליט בכל זאת לסרב במפורש או בהתנהגות, הרי שהוא ייחשב לנהג שיכור וצפוי לעונשים הקבועים בחוק כפי שצוין.

פרק ו' - מהי הענישה בגין סירוב למתן דגימת דם, שתן או נשיפה

סעיף 64(ב2) לפקודת התעבורה קובע:

שוטר הדורש מנוהג רכב או מממונה על הרכב לתת לו דגימת נשיפה, דגימת רוק, דגימת שתן או דגימת דם, לפי הוראות סעיף זה, יודיע לו את מטרת נטילת הדגימה, יבקש את הסכמתו, ויסביר לו את המשמעות המשפטית של סירוב לתת דגימה, כאמור בסעיף 64.ד.

הסבר ופרשנות:

סעיף זה מפנה לסעיף 64ד לפקודת התעבורה, סעיף 64ד לפקודה מפנה לסעיף 62(3) לפקודת התעבורה שלפיה נהג שיכור צפוי לעונש עד שנתיים מאסר ובנוסף קבוע לפי 39א לפקודת התעבורה קיימת פסילת מינימום שנתיים. בקצרה ניתן לומר כי נהג המואשם בסירוב צפוי לשנתיים פסילת מינימום ועוד עונשים הקבועים בחוק.

תקנה 169 לתקנות התעבורה - סירוב להיבדק והתליית רישיון נהיגה

(א) סירב נוהג רכב או הממונה על רכב להיבדק לפי דרישת שוטר בבדיקת נשיפה או למסור דוגמה של דם או שתן לבדיקת מעבדה, דינו - מאסר שנה או קנס עשרת אלפים שקלים, ורשאי בית המשפט לפסול אותו מהחזיק ברישיון הנהיגה לתקופה של שנתיים. (סתירה עם סעיף 64ד

לפקודה)

הסבר ופרשנות :

לפי התקנה נהג המסרב לדרישת שוטר צפוי לעונשים של **עד שנה 1 מאסר** ובית המשפט **רשאי לפסול את הנהג מלהחזיק רישיון נהיגה מקסימום לתקופה של שנתיים.**

ניתן לראות סתירה בין התקנה לפקודה:

- הפקודה קובעת לנהג הסרבן **עונש מאסר עד שנתיים**, **מינימום שנתיים** פסילת רישיון נהיגה.
- התקנה קובעת לנהג הסרבן **עונש מאסר עד שנה** ופסילת רישיון נהיגה **מקסימום שנתיים**.

ראוי לציין כאן כי לפקודה מעמד של חוק שעבר בכנסת ותקנות הן תוקנו על ידי השר ומטרתן היא ליישם את החקיקה הראשית. עקרונית אין בכוחה של התקנה לסתור חקיקה ראשית שבמקרה זה היא הפקודה.

כיצד ייתכן, בכל זאת?

הפקודה והתקנות הן נכתבו לפני שנים רבות, הפקודה אף היא ירושה מתקופת המנדט הבריטי והן עוברות תיקונים תכופים כדי להתאים אותן לעידן הנוכחי. בתיקונים אלה ישנן טעויות רבות כי הם לא תוצר של חשיבה מעמיקה ובדיקה מיטבית של החקיקה הקיימת. על הפקודה והתקנות יש לי ביקורת רבה ובין היתר כי יש בהן פגיעה קשה בזכויות האדם בישראל ואני טוען בכלל כי ראוי לכתוב אותן מחדש, אולם לא נרחיב את הדיון בסוגיה זו כי לא זה נושא המאמר.

הקשר שבין סירוב למתן דגימה לנהיגה תחת השפעת סם או משקה משכר

נשאלת השאלה האם ניתן להמיר אישום בגין סירוב (שמשמעו נהיגה בשכרות) לנהיגה תחת השפעת סם או משקה משכר?

התשובה לכך חיובית. ראינו כי ישנם תנאים לקיום עבירת סירוב בנוסף ישנם דברים רבים שצריך לבחון בחומר הראיות כמו השגחה ואופן מתן הדגימה בכדי שתתקיים עבירת הסירוב. במרבית המקרים חזקה זו נשמטת מתחת לרגליה התביעה והיא יכולה כאן להסב את סעיף האישום לנהיגה תחת השפעה שראייתיה מבוססות על דוח בדיקת המאפיינים שנערך על ידי השוטרים לנהג הנאשם בעת הטיפול בו. כאמור ענישת המינימום במקרה של נהיגה תחת השפעה היא 3 חודשי פסילה והיא יכולה להגיע לעיתים עד 11 חודשי פסילה.

פרק ז' – סיכום

הדיון במאמר זה התמקד בהבהרת שלושה מונחים, נהיגה בשכרות, נהיגה תחת השפעת סם או משקה משכר וסירוב למתן דגימה. על מנת לפזר את הערפל סביב המונחים האלה ציינתי את המקורות החוקיים המגדירים את המונחים, הסבר ופרשנות הסעיפים. בהמשך לכך דיון בנושא הענישה בגין כל אחת מהעבירות.

בפרק **נהיגה בשכרות**, הדיון התמקד בהגדרת הנהג השיכור, המידות הקבועות בחוק, מתי נהג ייחשב שיכור, דרכי ההוכחה של העבירה. כמוכן הענישה בגין נהיגה בשכרות על פי סעיף 62(3) וסעיף 39א לפקודת שהיא עד שנתיים מאסר ומינימום שנתיים פסילת רישיון נהיגה.

בפרק **נהיגה תחת השפעת סם או משקה משכר**, הדיון התמקד במקורות החוקיים של העבירה, מתי נהג ייחשב כאחד שביצע את העבירה, כיצד ניתן להוכיח עבירה זו, ומהי הענישה המינימאלית בגינה, שהיא מינימום 3 חודשי פסילת רישיון נהיגה.

כמוכן בוצעה השוואה בין העבירה של נהיגה בשכרות לנהיגה תחת השפעה הן בבחינת יסודות העבירה, ההגדרות והן בבחינת הענישה. מרביתם המכריע של כתבי האישום מסתיימים בהסבת הסעיף מנהיגה בשכרות שהעונש בגינה הוא **מינימום שנתיים** פסילת רישיון נהיגה לנהיגה תחת השפעת סם או משקה משכר שהעונש בגינה הוא **מינימום שלושה חודשי** פסילת רישיון נהיגה.

בפרק **סירוב למתן דגימת דם, שתן או נשיפה** לפי דרישת השוטר, הדיון התמקד ביסודות העבירה, מתי נהג ייחשב למסרב, מהם התנאים שחייבים להתקיים בכדי שנהג יעמוד בתנאי חזקה שקבועה בחוק. כמוכן הדיון התמקד בענישה וראינו כי ישנה סתירה בין הענישה הקבועה בתקנה **שהיא מקסימום שנתיים פסילת רישיון נהיגה** לעומת הענישה הקבועה בפקודה **שהיא מינימום שנתיים פסילת רישיון נהיגה**. ליישומם של סעיפים אלה נראה כי מערך התביעה במדינת ישראל כלל אינה מכירה את התקנה והיא ממוקדת אך ורק בענישה על פי הפקודה שלפיה עונש המינימום הוא שנתיים פסילת רישיון נהיגה. לכאורה אמנם בסתירה שבין התקנה לפקודה, הוראות הפקודה אמורות לגבור, זאת משום הפקודה היא החקיקה הראשית ומעמדה גבוה מעל התקנה, אולם במקרה של ענישה ושהיא כל כך חמורה האם לא ראוי להשתמש בתקנה שהיא מקלה? אני סבור כי ראוי, ניתן ואף מומלץ לתת לבית המשפט את שיקול הדעת לקבוע את ענישה מבלי הגבלה של עונשי מינימום כי הרי נסיבות של כל עבירה והנאשם שונות מנסיבות של אותה עבירה עם נאשמים אחרים.

במאמר זה באמצעות הצגת המקורות החוקיים, הסברה ופרשנות הסעיפים והתקנות הבהרנו את קווים המבחינים בין סוגי העבירה תוך השוואה בין חומרת הענישה של סוגי העבירות.